

Γ. Ν. Ρουσσέας

Σημειώσεις: Για μια εναλλακτική, μεταβατική αριστερά

(ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ)

Στον Αλέξανδρο

Το άρθρο αυτό γραμμένο, με μορφή σημειώσεων συγκροτήθηκε σαν τέτοιο μετά από μία σειρά συζητήσεων, που οργάνωσε η «ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑ» με θέμα «Η Νέα Αριστερά και η Αλλαγή» και δομήθηκε στη βάση των προφορικών μου παρεμβάσεων στα σημεία που έθιγε η συζήτηση.

Στη μορφοποίησή του σαν κείμενο πλαισιώθηκε με ορισμένες συμπληρωματικές σκέψεις, αναλυτικές προσεγγίσεις, και μια περιορισμένη βιβλιογραφία, που αφορά περισσότερο την κατανόηση ορισμένων πυκνών εννοιών που χρησιμοποιώ και που μία περιορισμένη παρουσίασή τους θα έδινε άλλη μορφή στο κείμενο.

Αν και κάπως χαοτικό στη διάρθρωσή του το κείμενο, καθώς και στον τρόπο που παρουσιάζονται ορισμένες αξιολογικές κρίσεις, παρ' όλ' αυτά πιστεύω ότι θα βοηθήσει τόσο ένα διάλογο που άρχισε ή που θα πρέπει να συνεχιστεί, όσο κι εμένα να επεξεργαστώ ένα - ένα τα στοιχεία που κυριαρχούν στις ενότητες.

Α'

Το εκλογικό αποτέλεσμα του Οκτώβρη είναι το στοιχείο που σηματοδοτά μία νέα εποχή για τις πολιτικές σχέσεις στη σφαίρα κυριαρχίας του Ελληνικού Καπιταλιστικού σχηματισμού. Είναι το στοιχείο εκείνο που τους μήνες που παρήλθαν φόρτισε τις συζητήσεις, το καταλυτικό στίγμα που πάνω του διαγράφονται οι ποικίλες αξιολογήσεις, και τελικά το γεγονός που στην αιώρησή του ταρακουνήθηκαν τα «λιμνάζοντα ύδατα» ενός ρουτινιασμένου κόσμου, ενός ταριχευμένου χώρου, μιας ανεπαρκούς αναζήτησης.

Αλλά πριν προλάβει αυτό το αποτέλεσμα να δράσει σαν αποκαλυπτική αιτία, να προκαλέσει συγ-

κρούσεις στις σχηματισμένες ενότητες της σκέψης, στις αντιλήψεις (και προκαταλήψεις) που διέπουν χρόνιες πρακτικές, ένας ολόκληρος κόσμος άρχισε να ξαναβυθίζεται στο νεφέλωμα της δυσλειτουργικότητας, και στις προσδοκίες απο το άνοιγμα του κουτιού της Πανδώρας της Αλλαγής.

Η τραγωδία ενός κόσμου, που η άρνησή του να αποδεχτεί, συναντά τα όρια της στην έκφραση της ειρωνείας και του αφορισμού, παρακολουθεί με δυσκολία κατανόησης και παρέμβασης τις πρωτοβουλίες του άρχοντος συγκροτήματος για το μετασχηματισμο του συνταγματικού κράτους.

Σήμερα ο κόσμος μας διατάσσεται ευκρινέστερα, σ' ένα μπλοκ πολιτικών δυνάμεων ενσωματωμένων σε θεσμοποιημένο παιχνίδι της εξουσίας, ρόλων δηλ. που συνίστανται στην πραγματοποίηση της πολιτικής κοινωνικοποίησης - χειραγώγησης των πολιτών και αναλύεται στους μαζικούς χώρους μέσω της θεσμοποίησης των ορισμένων σκοπών και μέσων, όπως οι οργανώσεις (και η κουλτούρα που αναδύεται απο την δόμησή τους), ο μυθολογικός αγώνας, η πολιτιστική βιομηχανία κλπ. (πρωτογενής πρακτική χειραγώγησης) και ανασηθίζεται καθολικά στις λειτουργίες του κοινοβουλίου (αντιπροσώπευση - αντιπαράθεση - επερώτηση - νομοθέτηση) σαν εξουσία έλλογη και νομιμοποιημένη λειτουργικά δι' εαυτή. «Σήμερα η βάση της δικαιολόγησης του καπιταλισμού απέναντι σ' όλες τις επαναστατικές προσπάθειες πραγματοποιείται με τους κανόνες και τα όργανα του κράτους που οργανώνεται και όχι τόσο με τη διαδικασία του τρόπου παραγωγής του». Η εξουσία και εκμετάλλευση χωρίζονται. Απο την άλλη πλευρά ένας χώρος -πολυ πιο διευρυμένος απο την κυρωλεκτική αναφορά του- πολύχρωμος, πολυμερής, μέχρι παραωχαιμένα αφηρημένος, διαγράφει τις αμφισβητήσεις του σε ποικίλες πρακτικές που τελικά συντίθενται σε μία: τη σπασμωδική αντίδραση - άμυνα απέναντι στις δυσλειτουργικότητες, τις ανορθολογικές εξωτερικεύσεις της πολιτικής εξουσίας και τις πρωτοβουλίες των μηχανισμών. Ένας χώρος που οι συνθέσεις που πραγματοποιούνται εντος του είναι εξαρτημένες απο την ανάγκη του να επιβιώνει σαν τέλειος, ένας χώρος που εξελίσσεται σε υποκουλτούρα, σαν μία κωδικοποίηση αντεξουσίας, (άρα και το αντίθετό της) με τους δικούς του νόμους και μορφή επικοινωνίας. Όλα τα στοιχεία αμφισβήτησης εκει διαθλώνται και αντιστρέφονται. Η διαμαρτυρία είναι η ένταξη εκει, η ικανοποίηση, η αντικαταναλωτική «μανία» και σαν ένταση αποστήρησης, η καταδίωξη του θεσμοποιημένου εξουσιαστικού λόγου και καταδίωξη του διάλογου και της αγωνίας για την ανάδειξη του νέου Λόγου μιας επαναστατικής θεωρίας, η ψυχή απ' τον κόσμο της αλλοτριώσεως (έτσι δηλωμένο) στο αυτοαλλοτριωμένο «περιθώριο» καταφυγη στο μυστικισμο, σε άπειρη λαγνεία στους παγετώνες μιας αποκεκρυμμένης γλώσσας των σλόγκαν και του θεάματος. Στις ομάδες των διανοούμενων, η μονότονη επανάληψη συνθημάτων, σύγκρουση υπερτροφική των εμμονών και παρακμαίες ανατάσεις και προβολές ψυχικών σωρεύσεων, γνωσιολογικός εξουσιαστικός Λόγος. Η Νέα - Αριστερα (η παραδοσιακή είναι ήδη ενσωματωμένη στις λειτουργίες της Εξουσίας - απο μία άποψη κρατικοποιημένη) είναι κάτι που υπάρχει σαν υπόθεση, σαν αυτο που απομείνει να πραγματοποιηθεί μετα απο τη νέα συγκεκριμενοποίηση της κατανομής - ενότητας των χειραγωγητικών ρόλων και σχηματοποιήσεων στη βάση της κυρίαρχης μορφής επικοινωνίας.

Στο μυαλο μου δεν έχω μία συγκεκριμένη μορφή οργάνωσης, αλλα ένα λειτουργικο τρόπο σκέψης, ιστορικο στις αντικειμενοποιήσεις και τις αιτίες του. Ο τρόπος αυτος θα προκύπτα μέσα απο την αναδίπλωση μιας κλίμακας πρακτικών και εμμεσοτήτων —ενας ανηφατικου λόγου— άρνηση των αποτελεσμάτων και επιλογων του ορθολογικου δηλ. του ανορθολογικου² και πραγματοποίηση του δικου του Λόγου («Ο διαλεκτικος Λόγος υπάρχει μόνο στο μέτρο που πραγματοποιει τη δικη του ορθολογικότητα»)³, δηλ. τις δυνατότητες μέσα στις οποίες ο ανθρώπινος παράγοντας αναπτύσσεται και ταυτόχρονα αναπτύσσει την υποκειμενικότητα και ειδολογικότητα, όχι σαν την αφαίρεση του ανθρώπου —δηλ. σαν τον οικονομικο άνθρωπο που πραγματοποιείται κάτω απο τα στοιχεία της ορθολογικής δράσης. Το αφετηριακο σημείο του ορθολογικου Λόγου είναι το «ατομικιστικο άτομο». Ο Καρτεσιανος λόγος είναι ο λόγος του απομονωμένου και ελευθερωμένου ατόμου που δεν βρίσκει τη βεβαιότητα του εαυτου του και του κόσμου παρα μόνο στη συνειδησή του. Αυτος ο αυτόνομος λόγος που διαπερνάει τη σύγχρονη κοινωνία και την επισημή είναι υποταγμένος κατ' αρχην στα προϊόντα του ενω αυτα παρουσιάζονται σαν κέντρο του λόγου και της αυτονομίας. Ο λόγος δεν έχει για την έδρα του στον ατομικο άνθρωπο, αλλα στα προϊόντα του. Αυτη η αντιορθολογικότητα έγινε ο λόγος (υπερβατικός) της σύγχρονης Καπιταλιστικής κοινωνίας, μπρος στην οποία το «ορθολογικο» άτομο είναι πλέον ανίσχυρο.

Αυτη βέβαια η νέα πραγματοποίηση ενός Λόγου περνάει σαφως μέσα απο τα στοιχεία που τη συγκροτουν σε κοινωνικη και πολιτικη επιστημονοθεωρία, και διοχετεύεται απο και προς ένα σύνολο ανελιεσόμενων πρακτικων, που απελευθερουν την (και απο την) αλλοτριωμένη δραστηριότητα και την «κατευθύνουν» στην κατανόηση της σύγκρουσης τείνοντας ν' αναιρουν τους όρους νομιμότητας που περιβάλλουν τη σημερινη κοινωνικη διάταξη. Δεν νομιζώ ότι είναι μια εξιδανικευμένη σχέση, αλλα μία συνθήκη

που αφορά αφηρητικά μιαν εναλλακτική κινητοποίηση και τη σύγκρουσή της με την παραδοσιακή αναλογία της, δηλ. με το ορθολογικό στοιχείο, το οποίο εσπιαζόμενο στο Μύθο ενός διαφωτισμού (και ενός Μαρξικού διαφωτισμού) προβάλλει σαν ο κατ'έξοχον υπέρμαχος της κοινωνικής ανέλιξης (συνεχούς και μηχανιστικής), και ολοκληρώνεται με την οικονομική ανάπτυξη και την πάλη για την παραγωγή, έχοντας ν' αντιμετωπίσει τον εξωτερικό αναστολέα, και την αρνητική διάθρωση των οικονομικών στοιχείων. Έτσι όλα τα κοινωνικά προβλήματα ανάγονται σε τεχνικά, το παραδοσιακό πολιτικό στοιχείο, —εξοβελίζοντας τα πραγματικά προβλήματα—, δρα χειραγωγικά απέναντι στη μάζα.

... Το συνολικότερο πρόβλημα μιας συγκρότησης, που μέσα από τις διαστάσεις της (θεωρία - μορφή επικοινωνίας) ζητά να αυτοπροσδιοριστεί σαν μία καθολική αντιπαράθεση αυτών και εκείνων των αξιών, να διαπεράσει το πέπλο του σύγχρονου κοινωνικού Εγώ και να βρει τη ταυτότητά της μέσα από την κριτική της σημερινής δομής της κυρίαρχης προσωπικότητας⁴.

Έτσι είναι δυνατόν να προβάλλει την ύπαρξη της σαν την ανάγκη του άγχους μας που αρχίζει ν' αντικειμενοποιείται γιατί θα ενσπάρκωνε τη μορφή της ασύνειδης διαμαρτυρίας, θα συμπυκνώνει και θα επιστρέφει (με γνωσιολογικά κριτήρια) τις επιμέρους εκδηλώσεις της πλεονάζουσας υποκειμενικότητας, αρθρώνοντάς τες σαν αντιπαράθεση στις κυρίαρχες ανάγκες και αξίες, που προβάλλονται και αντικειμενοποιούνται και τελικά υπέχουν λειτουργία ψυχικών συνθέσεων (ενστυγματικές συμπεριφορές). Για την ικανοποίησή τους είναι δυνατόν να ενεργεί σ' ένα σύστημα ανταγωνισμού που δημιουργεί σε τεράστιο βαθμό το αίσθημα της αποστέρησης⁵, μέ τρόπο ώστε οι διανθρώπινες σχέσεις να είναι σχέσεις σκοπού - μέσων, όπου ο Άλλος να είναι το μέσον για την επίτευξη της κοινωνικής ικανοποίησης (τάσεις Σαδισμού), ή να ικανοποιεί κοινωνικές ανάγκες με την προσαρμογή, που είναι χαρακτηριστικό στοιχείο της σύγχρονης βιομηχανικής εποχής. Ο άνθρωπος οφείλει να προσαρμοστεί σε προσδοκίες ρόλου διαφορετικές και ετερογενείς - εντελώς στερημένες αμοιβαίας συνάφειας. Αυτός ο κονφορμισμός (προσαρμοστική συμπεριφορά) συνεπάγεται τον ξεπεσμό της προσωπικότητας που δεν έχει πια μία οργανωτική αρχή. Έτσι το πνεύμα του Καπιταλισμού (Max Weber) φτάνει στις ακραίες συνέπειές του. Η ορθολογική δράση σε σχέση με το σκοπό ανεξαρτητοποιείται από τη λογικότητα σε σχέση με την αξία και υποβιβάζει όλα τα προβλήματα της ανθρώπινης κοινωνίας σε «τεχνικά καθήκοντα».

Αυτές λοιπόν οι υπερβάσεις προϋποθέτουν την οργάνωση ενός διαλόγου και διαδικασιών, που σαν τέτοιες, σαν άρνηση κυρίαρχων σχέσεων αναγκαίων, να συγκλιθούν σαν χειραφετικό πλαίσιο.

Αργά, αλλά βιαιότερα, πρέπει να καταδεικνύεται η αλλαγή της μέχρι τώρα κατεύθυνσης της Αριστεράς γενικά, προς μια νέα κριτική - θεωρία, που δεν θα εμπνέει βεβαιότητες. Αυτή η ανάγκη γίνεται εμπειρικά αντιληπτή από την απουσία μιας ουσιαστικής ιδεολογικής σύγκρουσης, αλλά και από τις διάφορες τάσεις που διέπουν τις σύγχρονες μαζικές κοινωνίες π.χ. μαζική περιθωριοποίηση, επιστροφή σε διάφορες μορφές μυστικισμού, ανάπτυξη του αντιεργασιακού πνεύματος κλπ. Είναι πλέον αναγκαίο, η κριτική της πολιτικής οικονομίας (οργάνωση κοινωνικής εργασίας) πολιτικές (σχέσεις εξουσίας, μορφές πολιτικής κοινωνικοποίησης και χειραγώγησης πάνω στην εργατική δύναμη), να ειπωθούν και σαν μορφές Εγώ - Ασυνείδητου⁶ έτσι, που η αμοιβαία δράση τους με την ψυχολογία να δώσει τη δυνατότητα της αναδιτύπωσης του σημερινού κόσμου και της σύγχρονης υποκειμενικότητας (γενικευμένης σε κοινωνία) και να εμψυχώσει την ιδεολογική σύγκρουση (που υπάρχει μόνο σαν μια πιθανή δυνατότητα), καταρίπτοντας τη βάση της ιστορικής δικαιολόγησης της ύπαρξης του Καπιταλισμού.

Β'

Αν οι μέχρι σήμερα εμπειρίες του πρακτικού κινήματος, καθώς και οι θεωρητικές καταβολές και ιδεολογικές καταχωρήσεις, δεν πολιορκηθούν από ένα κίνημα κριτικής, από μια επιστημονική συνέπεια που να εκδηλώνεται σε μετρίοφωνα, αλλά έντονο διάλογο που στοχεύει στην επανατοποθέτηση του κοινωνικού θέματος σε μια σύγχρονη θεωρητική βάση, και αποδεσμευμένο από τη θεωρητικοποίηση των πεποιθήσεων και τις θετικιστικές εξαρτήσεις που αφορούν στο ότι η σκέψη μπορεί να συλλάβει την ολότητα του πραγματικού ή πως είναι σύστοιχη ή σύμφωνη με το Είναι, —τότε η αμφίβολη τυφλή πορεία θα χαρακτηρίζεται μάλλον τον έλλαπτη, αποστερημένο, αστικό καθρέπτη, που περιορίζεται στα ευρήματα που συναδητοποιούνται σαν θέαμα στην κοινωνία του θεάματος, ρηχότητα στο βάθος του αποφαλισμένου και αυτοαποκλεισμένου λιμανιού της τυποποιημένης αναζήτησης, ανεπάρκειες και ανασφάλειες υποκειμενοποιημένες, αχρωτικά εξωτερικευμένες στη θέση της έλλογης εναντίωσης. Ένα νέο κίνημα που σιγα - σιγα πασχίζει να βρει τη ταυτότητα του, να μορφοποιηθεί σαν κοινωνική οντότητα, αναδύεται σαν τέτοιο, σαν πρόταση που αναζητά το αντικείμενό της και δραπετεύει από τον εγκλεισμό της ασάφειας και της βωβής γλώσσας,

αναδεικνύοντας τη χειραφετητική της ισχύ. Δέχεται να τίθεται το ίδιο, να είναι το συμβάλλον και το σημαίνον, υπόκειται κοινωνική μαρτυρία σαν επικοινωνία στη θέση της ελλειπτικότητας της, νοείται σαν ο διάλογος στη κάννη του εντυπωσιασμού, και όχι σαν υποκατάστατος ελεύθερος χρόνος που απορροφάται στις πλαγιές της όποιας κουλτούρας η αντικουλτούρας.

Ο διάλογος είναι το μέτρο και ο ύψαλος της αναισθησίας και της αυθεντικότητας απέναντι στην αναπαλαίωση. Απο εκεί εκστρατεύοντας, μια Νέα Αριστερα, μπορεί να αλώσει τα κάστρα της Εδέμ, απο εκεί μπορεί να υψωθεί στο «Βασίλειο της αναγκαιότητας». Το στοιχείο του, η αναδρομική έρευνα σχετική με τις απαιτητές αξιώσεις της σκέψης, προϋπόθεση του στρατηγικού επαναπροσανατολισμού της και του προγραμματικού της χαρακτήρα, αναζήτηση ενός νέου καταστατικού, μιας νέας πρακτικής της και για τη σκέψη, μέσα σε μια κοινωνική πραγματικότητα που υπάρχει σαν τέτοια και εντοπίζεται σαν η αφαίρεση της.

Αναδεικνύοντας την δική της εναλλακτική Δημοκρατία γίνεται η ίδια εναλλακτική απέναντι στις συγκλινούσες ιδιοποιήσεις, απέναντη σε ύφος και σε δυνατότητες χειραφέτησης, διάχυτη συνείδηση απέναντι στη συμβατική απολιθωμένη τεχνοκρατική τυπολογία της παραδοσιακής αριστερας και της «εκσυγχρονιστικής» ομολόγου της.

Καθιστώντας αυτή την εναλλακτική Δημοκρατία δημιουργική, γόνιμη δρώσα δύναμη, πείθει πρακτικά για τον εαυτο της, και τη θέση που κατέχει σαν η στιγμή της σύγκρουσης, σαν η στιγμή της οικουμενικής χειραφέτησης του ατόμου —αυτός που υψώνει τη γιορτή και την ξανακερδίζει. Μέσα στον εσωτερικό της διάκοσμο και στις διαρκείς διαστολές του, στην κύκλωση του αποσυντίθεται το σώμα του παλιού κόσμου, οι νομιμότητες με τις οποίες προβάλλει ο ονειαρικός και ανενεργός (της υπόσχεσης και του μύθου) ενταφιάζονται, και ο νέος, γίνεται λειτουργικός και αντιληπτός, σαν ο αγώνας ενάντια σε κάθε σχέση και αντίληψη του καθημερινού και του κατεστημένου.

Μέσα απο τη δική της παράλληλη και άμεση σύμπραξη πείθει ότι αυτο στο οποίο αντιπαρτίθεται είναι μια σχέση που κάνει αποδεκτα τα Δημοκρατικά μέσα, οριακα και μόνον όσον αφορά στην νομιμοποίηση και επίλυση του δικού της προβλήματος. Στη βάση της κυριαρχει ο αποκλεισμος και η μυστικότητα.

... Η καθετότητα, ιεραρχία, εσωστρέφεια, και μυθοποίηση ήταν μέχρι τώρα οι λειτουργίες και οι αιτίες τους, τα προϊόντα του ορθολογικού αστικού αναπτυξιακού χαρακτήρα της Αριστερας. Ο εκφρασμένος «πλουραλισμος» της αποτελεί τον χειραγωγικό της βραχίονα, είναι η αφαίρεση της ουσίας του. Μ' αυτόν η Αριστερα όπως και όλα τα πολιτικά μορφώματά της, εννοει ένα σύστημα όπου λαμβάνουν χώρα μόνο ηγετικές συγκρούσεις, που ουσιαστικά είναι αγώνες για την αλλαγή της εκάστοτε ηγετικής ομάδας και εξυπηρετουν τη μερική ανακατάταξη μέσα σ' έναν ολιγαρχικό κύκλο. Πολλαπλότητα των κομμάτων λειτουργει σαν ασφάλεια και διασφάλιση, μόνο όταν τα κόμματα δεν αποτελουν πια τώπο διεξαγωγής του κοινωνικού αγώνα —ακόμα ούτε και στο επίπεδο της διανομής. Ακόμη σ' αυτή την περίπτωση μπορεί και αυτή η πολλαπλότητα να καταργηθει, όταν αυτο το κόμμα ή κόμματα μπορεί το ίδιο να γίνει μια κοινωνική ομάδα και —στην κατοχή κρατικής εξουσίας— να εγκατασταθει σαν κοινωνικό στοιχείο δύναμης με δικα του συμφέροντα ή δικες του ανάγκες. Η παραχωρημένη σ' αυτο, απο το Συνταγματικό κράτος θέση (αυτη είναι ο πραγματικός φορέας των κρατικών λειτουργιών και επανδρώνει τις κρατικές υπηρεσίες), φροντίζει τυπικά γι' αυτο και αντισταθμίζει την αδυναμία του απέναντι στη σταθεροποιημένη εξουσία. Με τη διανομή θέσεων προνομίων και προοπτικών (πατρονάρισμα) δημιουργει ένα σταθερο κύκλο οπαδών κι ένα ολόκληρο σύστημα πελατίας.

Πολυ σπουδαιότερο είναι, ότι η έτσι δημιουργημένη κατάσταση συμφερόντων, προκαλει ένα υλικό συμφέρον για τη διατήρηση των συνθηκών που κάνουν δυνατη την κρατικοποίηση και την εγκατάσταση στην εξουσία'. Ο πλουραλισμος έτσι όπως τον εννοει η Αριστερα, ή μία εκδοχη της, είναι ιδεολογικό εύρημα της Αστικής κοινωνίας και εξουσίας είναι η ανάγκη της κυκλοφορίας και διανομής εμπορευματος που οργανώνεται (τα στρώματα που κινουνται σ' αυτη τη βάση) σε μια στιγμή κατανομής πολιτικών ρόλων σε κοινοβουλευτικό αγώνα. Η σύγκρουση που δημιουργείται απο το διαρκές αλισβερίσι και τις αντιφάσεις της παραγωγής - διανομής επιλύονται με τον εκλογικό αγώνα.

Η στιγμή (θεωρητική - ιδεολογική στιγμή) εκκίνησης μιας εναλλακτικής Αριστερας είναι η κατανόηση της πραγματικότητας της μέχρι σήμερα μορφής ύπαρξης των διαφόρων εκδοχων της Αριστερας που κατέληξε είτε στη θεσμοποίηση τους είτε στην περιθωριοποίηση. Μέσα στις συμπληγάδες της, η κυκλοφορία της διαθέσιμης συνείδησης εγκαταλείπεται. Η τελευταία μέσα απο τη διαδικασία της κατανομής ακάμπτων και μόνιμων ρόλων ενορχηστρώνεται σε μιαν υπερβατική ιδέα —την έννοιο κόμμα— οργάνωση κλπ. όπου ισχύουν οι κανόνες της ορθολογικής δράσης. Η αλληλεπίδραση της ελεύθερης ενοποιημέ-

νης συνείδησης μετασχηματίζεται στο πραγματωμένο, υποτάσσεται σε μια ιδεατότητα, που αντιπαρατίθεται στα συστατικά της αντιπαραθέτοντας την αφαίρεση τους, τη συνθλιμμένη αλλοτριωμένη πραγματικότητα και δραστηριότητα. Η πρωταρχική μορφοποίηση των Ελιτ που βεβαιώνει την αποδοχή, μεταρρύθμιση ή κατανομή των ρόλων (που διατάσσονται στη βάση του καπιταλιστικού καταμερισμού ικανοτήτων, προσδοκιών, και εξειδικεύσεων), προσαρτά τα μέλη της ένωσης (που γίνονται όργανα σχεδίων και προγραμμάτων των ηγετικών επιτελείων) έτσι που η τάση για ενεργητική πολιτική συμμετοχή ουδετεροποιείται. Η Ελιτ πραγματοποιεί τελικά το Λόγο της μέσω μιας αμφιρεπούς κίνησης αναγκαίας για την αναπαραγωγή της ανάγοντας τη φετιχισμένη πραγματικότητα σε ελλειπτική (μη αμφισβητώντας τα βασικά στοιχεία που τη συνθέτουν) λόγω των λανθασμένων χειρισμών που τη διευθύνουν (αναγωγή στην τεχνική της κοινωνίας). Η συγκατάθεση των (αποκλεισμένων από τη συμμετοχή στη διαδικασία αποφάσεων) μαζών ορίζει το βαθμό στον οποίο το ίδιο το κόμμα ή οργάνωση (συνδικάτο - σύλλογος) μπορεί να συμμετέχει στη διανομή των θέσεων δύναμης⁸.

Η Αλλοτριώση και ολιγαρχικοποίηση ορίζουν η μία την άλλη. Δημιουργούν μίαν ιδιαίτερη κατάσταση της συνείδησης που επιβεβαιώνει τον κρατικό χαρακτήρα των κομμάτων και Ενώσεων.

Αυτή η ιδεολογία και πρακτική είναι που σήμερα αμφισβητείται όλο και περισσότερο. Η τοποθέτηση του προβλήματος σαν κεντρικού, αφορά στην ουσία και τη μορφή που θα αντικειμενοποιείται μια εναλλακτική Αριστερά.

Γ

Η μέχρι σήμερα πολιτική πρακτική επίλυση των εκδηλώσεων της Αριστερας κινήθηκε (και η κριτική της), μέσα στο θεσμικό πλαίσιο της εξουσίας. Στην καλύτερη περίπτωση διεκδίκησε, την καταστροφή θεσμών, αντιπροτείνοντας ορθολογικότερους. Έθεσε αιτήματα στην εξουσία, (στην πολιτική της έκφραση) που αυτή όχι μόνο αποδέχτηκε αλλά θεσμοποίησε και τις διαδικασίες που αυτά προβάλλονται και δημοσιοποιούνται· στην ουσία τα ενσωμάτωσε οργανικά σαν στοιχεία των μηχανισμών της. (Μισθολογικός αγώνας - συνδικάτα - Αριστερος τύπος κ.λπ.). Τελικά κρατικοποίησε και την Αριστερά.

Όλες οι σφαιρικές πρακτικές της Αριστερας, ελλειπτικά δοσμένες, σύγκλιναν σε μια υπερπολιτική αντιμετώπιση στο χώρο των εκδηλώσεων της πολιτικής εξουσίας, που μόνο αυτή μπορεί να συμπεριφερθεί άνετα, και να ελιχθεί μ' επιτυχία, γιατί είναι τα απότοκα της δικής της εμπειρίας, τα όργανα, με τα οποία πραγματοποιεί την αναπαραγωγή της. Έτσι αποκόπτουν τη μάζα από το πεδίο της άμεσης εμπειρίας της, από τις αντιφατικές κοινωνικές άμεσες διαδικασίες, που οι παραγωγοί ιδιοποιούνται, αλλά που παίζουν αποφασιστικό ρόλο στην προσαρμογή τους μέσα σ' αυτές, σε γενικότεροι ρόλοι που αναδεικνύονται από εκεί.

Σε τελευταία ανάλυση η σφαίρα της καθημερινής ζωής, της αναπαραγωγής, της επικοινωνίας, των αντισταθμιστικών ικανοποιήσεων και γενικά της Κουλτούρας (μορφή ιδιοποίησης των αξιών) ήταν χώρος «απαγορευμένος» για την Αριστερά. Αποφασιστική συμβολή σ' αυτό έχει και η Παράδοση και οι ιδεολογικές της καταβολές που θέλουν αυτό το χώρο σαν αναδιπλώση και καταφυγή της αστικής επιστήμης. Οι συμπτώσεις ενασχόλησης μ' αυτή τη θεματική και πρακτική φορτισμένες με συνθηματολογία και έκδηλο λαϊκισμό, αφορούν περισσότερο τον μικροκομματικό ανταγωνισμό για την κατάληψη της «αγοράς» και λιγότερο τις πραγματικές της διαθέσεις. (Άλλωστε όπως φαίνεται και στις δημοσιεύσεις τους, δεν υπάρχει επιστημονική θεώρηση και άποψη. Γι αυτούς όλα είναι πραγματοποιήσιμα μόνο με την παρέμβαση του κράτους· στο κεφάλι τους δεν χωράει καμία πτυχή της κοινωνίας των πολιτών).

Μέσα στο πεδίο των άμεσων πραγματοποιήσεων μιας Εναλλακτικής Αριστερας,⁹ είναι να συνδέσει με τις διαδικασίες της κοινωνικής Μετάβασης, με τις στιγμές όπου μέσα στο χώρο της παραγωγής και αναπαραγωγής της πραγματικής ζωής, αντικειμενοποιούνται οι μορφές ιδιοποίησης των αξιών και μέσα στους διάφορους κοινωνικούς μηχανισμούς, (οικογένεια - σχολείο - γειτονία κ.λπ.) οργανώνονται κανονιστικά, (σαν ηθική - λογική) διαμορφώνοντας συμπεριφορές που αναφέρονται συνολικά σαν κουλτούρα. Οι κοινωνικές αντικειμενοποιήσεις γίνονται ψυχικές δομές, τελικός τρόπος σκέψης - ζωής.

Να ζητά κανείς την αλλαγή ορισμένης μορφής της παραγωγικής διαδικασίας επειδή μεσ' απ' αυτή το άτομο αλλοτριώνεται, σημαίνει ότι πρέπει να γνωρίζει την ολότητα αυτής της διαδικασίας. Η ενσωμάτωση - κοινωνικοποίηση συντελείται ήδη έξω από την εργασιακή διαδικασία.¹⁰⁻¹¹ Στην ψυχική του δομή και σκέψη έχουν αντικειμενοποιηθεί οι κανόνες, οι ρόλοι, κ.λπ. που προσδοκα και επιβραβεύει η Αστική κοινωνία. Έτσι λοιπόν ο χώρος της Αναπαραγωγής (ο Καπιταλισμός κατανοεί τη σπουδαιότητα και επενδύει πάνω του)¹² και της Κουλτούρας (που τυποποιείται ή όχι ανάλογα με τις μορφές της καλλιτεχνικής

δημιουργία) δεν αποτελεί την αφαίρεση του κοινωνικού προβλήματος, αλλά οργανικό του στοιχείο που προϋπάρχει με συνολικότερη αντιμετώπιση: Μέσα στις δυνατότητες επίδρασης και πολυδιάστασής του είναι δυνατή η πραγματοποίηση μιας εναλλακτικής κοινωνικής πρακτικής, η αμφισβήτηση των αξιών που νομιμοποιούν το κράτος και εξαθλιώνουν την ανθρώπινη προσωπικότητα. Στη δε σφαίρα της πολιτικής πρακτικής, η πολυμορφία και αλληλεπίδραση του χώρου αυτού, κάνει υλοποιήσιμο το γεγονός της συγκρότησης ενός μπλοκ κοινωνικών δυνάμεων που στη βάση της αμεσότητας της αυτοδιαχείρισης να στρέφονται ενάντια στον κρατισμό —ενάντια σε κάθε πατερναλισμό. Σ' αυτή την κοινωνική περιφέρεια τα θέματα είναι διάχυτα, δεν αποκρύπτονται (κοινότητα - γειτονία - παρέα) αλλά διαστέλλονται και δρουν επιτακτικά, είναι ο τόπος που η θεωρία αναζητείται από το υλικό της και δεν περιφέρεται σε στεγνή κωδικοποίηση απραγματοποιήτων πόθων.

Η στιγμή της κοινωνικής ανατροπής αρχίζει με τη στιγμή της κρυστάλλωσης ενός άλλου «μοντέλου» αξιών, ουσιαστικά διαφοροποιημένου απ' αυτό του εμπράγματου ανθρώπου. Εστιάζεται στην κριτική των κυρίαρχων αναγκών, μετασχηματίζεται σε έλλογη άρνηση ενός άθλιου τρόπου ζωής, που η υποκειμενικότητα, τροποποιείται συνεχώς σαν ανταλλάξιμο είδος, και εξαργυρώνεται στην Τράπεζα ενός υποκατάστατου προγραμματισμού του ύστερου Καπιταλισμού. Τέλικά η κριτική αυτή (με τη βεβαιότητα που προσδίδουν οι πειραματικές μορφές εναλλακτικής οργάνωσης της κοινωνικής ζωής), συγκροτημένη σαν κοινωνική θεωρία της δικής τους και διεθνούς πείρας μπορεί ν' αποτελέσει την ανταγωνιστική κοινότητα, τις ανταγωνιστικές μεταβατικές στιγμές, τις διαδικασίες, και την οργάνωση των αξιών που τείνουν να προκύπτουν από τη διαρκώς αυξανόμενη άρνηση των ρόλων που προϋποθέτει ο καπιταλιστικός καταμερισμός εργασίας, ο σύγχρονος τρόπος παραγωγής, που εξειδικεύεται στη σημερινή ευνοησιμένη ανθρώπινη ύπαρξη.

Όσον αφορά την παραγωγή, (την οργάνωση της κοινωνικής εργασίας, τη σημερινή ανάγκη διάταξης της) κάτω από τις ανάγκες της τεχνολογίας, αυτό είναι ένα μεγάλο πρόβλημα, αναπάντητο ή περιθωριακά κατά τη γνώμη μου απαντημένο. Η ουσία της τάξης καθ' αυτής και τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της εργατικής τάξης ιδιαίτερα την εποχή του ύστερου καπιταλισμού, προσδίδει στην εκάστοτε αξιολόγηση ή εκτίμηση, το βαθμό κατανοησιμότητας που διαθέτει. Η γενική εντύπωση που κυριαρχεί στον Ελληνικό χώρο, διαπερνιέται, από τις αντιλήψεις που κυριάρχησαν στα κινήματα που αναπτύχθηκαν την εποχή του παραδοσιακού ανταγωνιστικού καπιταλισμού, με αποτέλεσμα, τις πρακτικές να διέπουν μια εργατικίστικη αναπτυξιακή ιδεολογία, (που εξυμνει στις αρετές και την αθλιότητα της παραδοσιακής εργατικής τάξης), και μια κουλτούρα λαϊκίστικη (που εδραζόταν στην ψυχή του κράτους και του έθνους), συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία των ψυχολογικών και ιδεολογικών συνθηκών της επιβολής του φασισμού. Ο καπιταλισμός δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς την εργατική τάξη και αυτό είναι το στοιχείο που τον καθορίζει αποφασιστικά. Στην πορεία του όμως τροποποίησε ουσιαστικά τη θέση και τη μορφή της εργατικής τάξης (τουλάχιστον στο κέντρο - στην περιφέρεια δεν την άφησε να συγκροτηθεί). Μετασχημάτισε και ενσωμάτωσε οργανικά μία-μία τις προϋποθέσεις αυτής της τάξης ως τις *οργανώσεις που τη συνιστούν καθ' αυτή και δι' αυτή*. Η εξουσία, που ασκεί η τεχνολογία, δημιουργώντας νέες εξειδικεύσεις και εργατικές κατηγορίες, η εξαθλίωση της προσωπικότητας που αντανακλά το καταναλωτικό μένος, ή «εθνεώσα» εργατική ηθική - αριθμητική μείωση της εργατικής τάξης στο Κέντρο (στην περιφέρεια δεν παρατηρείται ουσιαστική αύξηση), θέτει σαν πρόβλημα την ιδέα της εξαρτημένης εργατικής δύναμης της μισθωτής εργασίας γενικά. Στις σημερινές σύγχρονες ομογενοποιημένες κοινωνίες (συνδεδετικος κρίκος η μορφή κοινωνιών - συμπεριφοράς) της ευμάρειας οι ταξικές αντιθέσεις αμβλυμένες, προετοιμάζουν τις νέες λύσεις του καπιταλισμού. Η εργατική τάξη στο νέο θεωρησιακό της ρόλο σε σχέση με την τεχνολογική δύναμη, παρ' ότι αναγκατάστατη δεν είναι η πρώτη παραγωγική δύναμη. Η παραγωγικότητα, η αύξηση του πλεονάσματος προσδιορίζεται από τη σύγχρονη τεχνολογία όπου η εργατική δύναμη χάνει κάθε πρωτοβουλία και περιορίζεται στην επιθεώρηση των μηχανών που εργαζόταν, καμια επιδεξιότητα πλέον, γίνεται και αυτή ένα μέσον, πρώτη ύλη. Μ' αυτό τον τρόπο αναδεικνύεται η νέα σχέση ανθρώπου φύσης. Έτσι ερχόμαστε στο πρόβλημα της κοινωνικής εργασίας στα πλαίσια της τεχνολογικοποιημένης κοινωνίας για να ξανσυναντήσουμε το Χέγγελ στη μορφή της «πραγματικής ιδέας, του Πνεύματος, του Υποστασιακού, που διασπάται (δηλ. του Κράτους) στις δυο ιδέικες σφαίρες της έννοιας του, την οικογένεια (βλέπε αναπαράγωγη), και την κοινωνία των ιδιωτών (σύγχρονη βιομηχανία) τις περατες του πλεονεξίας, για να αναδυθεί - γαίνονται από την ιδεικότητά τους - ως πνεύμα πραγματικό και άπειρο δι' εαυτο, κατανέμει μ' αυτό τον τρόπο στις σφαίρες αυτές το υλικό της πεπερασμένης πραγματικότητάς του, (οι υπογραμμισίες δικές μου) τα άτομα ως πλήθος, έτσι ώστε η κατανομή αυτή να φαίνεται σε κάθε άτομο σαν εμμεσοποιημένη από τις περιστάσεις, την αυτόβουλη ενέργεια και την επιλογή που αυτο κάνει της μοίρας του».¹³

Η τεχνολογία δεν κυριαρχεί μόνο στη σφαίρα της παραγωγής, αλλά και στην καθημερινή ζωή. Ρυθμίζει την επικοινωνία και παρεμβάλλεται στις διαπροσωπικές σχέσεις. Έτσι ένα υπαρκτό ερώτημα για τη στιγμή της αυθεντικής ύπαρξης και των στιγμών της θα μπορούσε να οδηγήσει ή στον υποκειμενισμό της επιστροφής στη φύση (περνώντας από την άρνηση της τεχνολογικά οριοθετημένης κοινωνίας (ή και της καταστροφής της) ή σαν μια αυθεντική ύπαρξη που ιδιοποιείται τα προϊόντα της τεχνολογίας και υπάρχει δι' εαυτή στις παρυφές της.

Μέσω της ανεπτυγμένης παραγωγικής δύναμης, της εργαλειακής ανάπτυξης, ο άνθρωπος κυριαρχεί και ιδιοποιείται τη φύση. Αυτό του απελευθερώνει σημαντικά το χρόνο για την ανάπτυξη της οντότητας, της ιδιαιτερότητάς του. «Ο άνθρωπος δε θέλει ποτέ ν' αναπτύξει τον οργανισμό του, αλλά πάντοτε το Εγώ του (που είναι ήδη ένα κοινωνικό Εγώ). Η ελευθερία σαν ζωτικό ενδιαφέρον (ή μάλλον σαν ανάγκη) παίρνεται υπ' όψιν μόνο εκεί όπου το άτομο ξέρει ή αισθάνεται ότι εμποδίζεται στην πραγματοποίηση ή στη διεύρυνση του Εγώ».¹⁴

Γι' αυτό το λόγο, το πρόβλημα τίθεται στην κυριαρχία πάνω στη σύγχρονη παραγωγική δύναμη και την αναδιτύπωση των σκοπών της (καταστροφή της εκεί που είναι αναγκαίο).

...Σε τελευταία ανάλυση μία *Εναλλακτική Αριστερά για τη Μετάβαση* οφείλει να συνδέσει τις προβληματικές και πρακτικές της με κοινωνικές μεταβατικές διαδικασίες. Η κοινωνική - πολιτική της θεωρία απαιτεί τη γνώση (επιστημονική γνώση) για τη δυνατότητα ενός «προγράμματος» (σαν ενσπονητική λειτουργία) αυτοσυνείδηση του οποίου είναι η μεταβατικότητα του, το τελευταίο, στην πορεία των εξωτερικών προσδιορίζεται στις ειδικές συνθήκες πραγματοποίησής του και διακρίνεται ευκρινώς μια δεύτερη ανταγωνιστική νομότητα, στο εσωτερικό της οποίας, τείνουν να καταργούνται οι λειτουργίες που αποτελούν τη σάρκα της Αστικής κοινωνίας. Το επιστημονικό γενικό πλαίσιο που έθεσε και θέτει ο Μαρξισμός για την κατάργηση του νόμου της αξίας, και του κοινωνικού Λογισμού, απελευθερωμένο από την τελεολογία, το Φαταλισμό, και τον Ντετερμινισμό μπορεί να αποτελέσει τη βάση της κοινωνικής θεωρίας και τη μεθοδολογική αρχή στη γνώση της ανθρωποκοινωνικής ολότητας και της προγραμματικής σύνταξης των αξιών.

Τελειώνοντας το μέρος αυτό θέτω πάλι σαν ζητούμενο (προτείνοντας την κατεύθυνση με κάθε μετριοπάθεια) την ανάγκη και τις διαδικασίες της προϋπόθεσης ενσωμάτωσης της Πολιτικής Αριστεράς στην Κοινωνική Αριστερά.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Γιοχάνες Ανόλι «Ο Μετασχηματισμός της Δημοκρατίας», εκδ. «Επίκουρος» Αθήνα 1972, σελ. 13.
2. Ράιτ Μύλλς «Κοινωνιολογική φαντασία», εκδ. «Ολκος» 1974.
3. Κάρελ Κοσκ «Διαλεκτική του Συγκεκριμένου», εκδ. «Οδυσσέας», 1975 σελ. 99.
4. Εδώ νοείται η γενική κοινωνική αντίληψη για τη θεωρία του υπερ-Εγώ (Guber-ich). Βλέπε για την παραπάνω έννοια το βιβλίο της Άγκνες Χέλερ «Ένστικτο και επιθετικότητα», εκδ. «Οδυσσέας», 1981.
5. Στο ίδιο, σελ. 64-65-66.
6. Σαν βασικός όρος κοινωνικής και ατομικής συνείδησης και σαν ψυχικές συνθέσεις.
7. Γιοχάνες Ανόλι «Ο μετασχηματισμός της Δημοκρατίας», εκδ. «Επίκουρος», σελ. 41.
8. R. Ingrao «La crisi degli instinguti rappresentativi e la lotta per una nuova democrazia» στο *Critica Marxista* 1/3, 1963, σελ. 24.
9. Το «Εναλλακτική» σημαίνει ότι αναζητά και αντιπαράθετα διαφορετικές αξίες και στάσεις ζωής.
10. Peter Brückner «Zur Sozialpsychologie dew Kapitalismus», 1977.
11. Gerhard Vinnai «Die Psychologie der Arbeiterklasse».
12. Brohm - Field «Νεολαία και επανάσταση», εκδ. «Κάππα», 1980.
13. Χέγκελ «Φιλοσοφία του δικαίου» εκδ. «Αναγνωστίδη», Αθήνα.
14. Α. Χέλλερ «Ένστικτο και Επιθετικότητα», εκδ. «Οδυσσέας», 1981.